

Mange har spørsmål om flått og flåttbåren sykdom - spesielt i sommerhalvåret. Her kan du finne svar på mange av de vanligste spørsmålene som stilles til Folkehelseinstituttet.

Hva er skogflått?

- Skogflåtten (*Ixodes ricinus*) har mange ulike navn i Norge. Skaubjønn, skaumann, skogbjørn, tege, hantikk, blodmidd, kinnflått, påte, sugar m.m. er alle navn som brukes, men som oftest kalles den bare flått eller skogflått. Flått tilhører gruppen midd. Den lever av blod fra gnagere småvilt og hjortedyr, men kan også suge blod fra mennesker.

Hvor finnes skogflåtten?

- Skogflått finnes særlig i kystområdene fra Svenskegrensen og opp til Helgeland (omtrent Brønnøysund). I Oslofjordområdet er den vanlig på begge sider av fjorden nord til Håøya ved Drøbak, men kan sporadisk finnes lengre nordover. Den finnes sporadisk i indre deler av Østlandet, for eksempel er den rapportert fra Nes i Akershus, ved Mjøsa og i Hallingdal. Aller vanligst er flåtten på Sørlandet. På Vestlandet og i Trøndelag følger den kyststripen og går inn langs fjordene, men når ikke inn i de innerste deler av Hardangerfjorden og Sognefjorden. Flåtten kan transporteres med fugler, og således dukke opp langt utenfor kjerneområdene. Noen steder i innlandet kan det derfor holde seg bestander i noen år før de forsvinner igjen.

Hva er "taigaflått"?

- *Ixodes persulcatus* ble nylig kalt for "Taigaflått" og "Dødsflått" i media. Den har ikke noe eget norsk navn og finnes ikke i Norge. Den er utseendemessig meget lik skogflåtten og er utbredt fra Øst-Europa og Baltikum og østover til Kina og Japan, nylig også påvist i Finland. Den ser ut til å kunne overleve i kaldere og tørrere områder enn skogflåtten.

Hvilke sykdommer kan jeg få ved flåttbitt i Norge?

- Flått kan i Norge hovedsakelig overføre to ulike sykdommer. **Lyme borreliose** er den langt vanligste. Den skyldes en bakterie (*Borrelia burgdorferi*) som kan overføres gjennom flåtbitt. Hvert år blir det til Folkehelseinstituttet meldt i overkant av 300 tilfeller av Lyme borreliose, der de smittede har utviklet sykdomstegn av ulik alvorlighetsgrad. Tilfeller med lettere sykdom rapporteres ikke til Folkehelseinstituttet. Flest sykdomstilfeller meldes fra Agderfylkene, Telemark og Vestfold, men tilfeller meldes fra de fleste fylker. Sykdommen skal behandles med antibiotika. Det finnes ingen vaksine mot denne typen av flåttbåren sykdom.

Skogflåttencefalitt (tick borne encephalitis – TBE) forekommer sjeldnere i Norge. Sykdommen skyldes et virus (TBE-viruset) og kan gi alvorlig sykdom i form av hjernebetennelse. I de siste fem årene har det vært meldt 1-13 tilfeller av denne sykdommen til Folkehelseinstituttet. I 2007 ble det for første gang meldt mer enn 10 tilfeller. Til nå er det bare meldt om personer som er smittet i Agderfylkene, Telemark og Vestfold. Det finnes en vaksine mot denne typen av flåttbåren sykdom (se nedenfor). Antibiotika hjelper ikke mot sykdommen.

I tillegg kan man her i landet i svært sjeldne tilfeller gjennom flåtbitt smittes av sykdommene tularemi (harepest) og anaplasmosse (tidligere kalt ehrlichiose). Dette er sykdommer som vanligvis gir milde symptomer og som kan behandles med antibiotika.

Blir alle smittet etter bitt av flått?

- Nei. Det er ikke flåtbittet i seg selv som gir smitte, men det at flått som er bærere av virus eller bakterier overfører smitte når de biter. Undersøkelser av flått viser at de fleste ikke er bærere av smitte. Det er store forskjeller lokalt og regionalt på om flåtten er bærer av borrelia eller ikke (fra 0 til 100 %). En undersøkelse i 2005 viste at generelt var 40-60 % av voksne flått infisert med borrelia. (Nygård, Brantsæter & Mehl 2005). Bare 0,2 – 0,3 % av flåtten på Sørlandet er infisert med TBE-virus. (Skarpaas et al. 2006). Bare en liten andel av dem som smittes med enten borreliabakterien eller TBE-viruset vil utvikle alvorlig sykdom.

Kan man få sykdom etter flåtbitt i utlandet?

- Ja, man kan bli smittet med både borreliabakterien og TBE-viruset i andre land i Europa. Risikoen for å bli smittet med TBE-viruset er særlig stor i Østersjøområdet (spesielt Stockholms skjærgård og østre del av Mälaren, Gotland, Åland, Bornholm og de baltiske land), Sentral-Europa (spesielt Polen, Østerrike, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia, Slovenia, Kroatia, Sør-Tyskland) og Russland. Flått kan også overføre andre svært sjeldne sykdommer i ulike verdensdeler. Folkehelseinstituttet får sjelden melding om tilfeller der nordmenn er blitt smittet med flåttbåren sykdom i utlandet.

Hva slags sykdomstegn gir borreliose?

- Smitte med borreliabakterien etter et flåttbitt kan gi utslett i huden rundt bittstedet fra 3-30 dager etter at man ble bitt. Utslettet sprer seg ringformet utover huden. Hos noen kan hudforandringene være smertefulle, og det kan forekomme en del kløe og svie. Sammen med utslettet kan lymfeknutene hovne opp i nærheten av bittstedet. Etter noen uker vil enkelte personer få tegn på en mer alvorlig infeksjon: nedsatt allmenntilstand, leddplager, muskelsmerter og utslett i et stort område. Utslettet ligner på det opprinnelige utslettet rundt bittstedet. Mer alvorlige komplikasjoner er hjernehinnebetennelse, ensidig ansiktsslammelse, betennelser i hjerteposen, hjertemuskelen eller ledd.

Hva slags sykdomstegn gir skogflåttencefalitt?

- Smitte med TBE-viruset etter flåttbitt kan etter 2- 28 dager gi sykdom som går i to faser og begynner med feber, hodepine og muskelsmerter av inntil én ukes varighet. Etter et feberfritt intervall på ca. én uke kan ca. 30 % få symptomer på hjernebetennelse i form av høyere feber, sterkere hodesmerter, forvirring, nakkestivhet og lammelser. Ofte er det langvarig rekonvalesens med hodepine, konsentrasjonsvansker og søvnforstyrrelser. Noen får varige lammelser eller hjerneskade og dødelighet av sykdommen er om lag 1 %.

Når skal jeg søke lege etter et flåttbitt?

- Ikke alle som er bitt av flått trenger å oppsøke lege. De som utvikler et ringformet utslett rundt stikkstedet bør søke lege for evt. antibiotikabehandling. I tillegg bør alle som utvikler mer alvorlige sykdomstegn som for eksempel feber, influensaliknende plager, hodepine, leddsmerter, ansiktsslammelse eller andre alvorlige plager etter flåttbitt, oppsøke lege snarest.

Kan jeg ta blodprøver som viser om jeg har vært smittet av noen sykdommer etter flåttbitt?

- Ja, det finnes ulike blodprøver som kan vise om du er smittet av en flåttbåren sykdom. Ofte er det nødvendig å ta flere prøver for å fastslå om du er eller har vært smittet med sykdommen.

Hvordan kan jeg unngå flåttbitt?

- For å redusere muligheten for flåttbitt bør man bruke lange bukser og være godt tildekket ved anklene når man ferdes i områder med mye flått. Bruk av DEET-holdige myggmidler på klærne reduserer også risikoen. Hvis man bruker lyse klær, er det lettere å oppdage eventuelle flått. I områder med mye flått er risikoen for flåttbitt lavere for den som går på stier, enn for den som går på steder med høyt gress, lyng og kratt. Det finnes egne flåttmidler for hunder og katter.

Hvordan fjerner jeg flått?

- Etter en tur i områder med flått er det viktig å se over seg selv og hverandre og fjerne evt. flått på huden eller klærne. Dyr som hunder og katter må også undersøkes for flått når man kommer hjem. Flått oppsøker gjerne skjulte og tynnhudede steder som knehaser, lyske, armhuler og området bak ørene. De kan imidlertid også finnes alle andre steder på kroppen.

Flått som har festet seg på huden må fjernes så raskt som mulig for å redusere risikoen for sykdomssmitte. Bruk fingrene, en pinsett eller en flåttfjerner som kan kjøpes på apoteket. Ta tak i flått helt ned ved huden og dra den rett ut. Enkelte mener at flått løsner lettere hvis man samtidig vrir den rundt, men det viktigste er uansett at flått fjernes raskt. Det har liten betydning om deler av flåttens biteredskaper blir sittende igjen i huden. Man kan godt legge på litt antibiotikaholdig sårsalve på bittstedet.

Gamle råd som at man skal smøre inn flåtten med oljer, fett, smør, vaselin, sprit, stearin og lignende for å få den til å slippe taket er ikke å anbefale. Dette kan forsinke fjerningen av flåtten, med større risiko for sykdomssmitte som resultat.

Finnes det vaksine mot flåttoverførte sykdommer?

- Det finnes ingen vaksine mot borreliose, den hyppigste flåttoverførte sykdommen i Norge. Det finnes vaksine mot skogflåttencefalitt (TBE-vaksine).

Hvem bør få vaksine mot skogflåttencefalitt?

- Vaksinen mot skogflåttencefalitt (TBE-vaksinen) har en beskyttelseseffekt på om lag 95 % mot skogflåttencefalitt etter fullført grunnvaksinasjon (3 doser). På grunn av den lave forekomsten av sykdommen i Norge, har denne vaksinen hovedsaklig blitt gitt personer som skal reise til land med mer sykdom enn Norge. I Norge kan det vurderes å gi TBE-vaksine til personer som ferdes mye i skog og mark og som erfaringsmessig ofte blir bitt av flått i områdene der det er kjent forekomst av TBE-virus. De aktuelle kommunene er: Aust-Agder: Risør, Tvedestrand, Arendal, Grimstad og Lillesand. Vest-Agder: Kristiansand, Søgne, Mandal, Lindesnes, Lyngdal, Farsund og Flekkefjord.

Hvordan vaksinerer vi mot skogflåttencefalitt?

- Grunnvaksinasjon består av to doser med 1 - 3 måneders intervall og tredje dose etter 5 - 12 måneder (før neste sesong). Vaksinen gis med sprøyte. Oppfriskningsdose bør gis etter 3 år hvis det fortsatt er behov for beskyttelse. Vaksinen er sikker og tåles bra, selv om noen får lokalreaksjoner med hevelse, rødhet og evt. lymfeknutesvulst eller lette allmennsymptomer med sykdomsfølelse, tretthet, hodepine, smerter i kroppen og eventuelt kortvarig feber. Vaksinen gir 90 % beskyttelse etter 2 doser og nær 100 % etter 3 doser. Etter bare en dose er beskyttelsen ufullstendig. Det er ikke holdepunkter for at vaksinen har noen effekt hvis den gis etter at smitte har funnet sted.

[lenke](#)